

тами й обсягами виробництва, що необхідно для прийняття управлінських рішень. Взаємозалежність між обсягами виробництва і різними видами виробничих витрат можна виразити формулами:

$$\begin{aligned} \text{ПОВ} &= \text{ОВ} / \text{Р}; \\ \text{МО} &= \Delta \text{ОВ} / \Delta \text{Р}; \\ \text{ЗСВ} &= \text{ПВ} + \text{ЗВ}; \\ \text{СПВ} &= \text{ПВ} / \text{ОВ}; \\ \text{ССВ} &= \text{ЗСВ} / \text{ОВ}. \end{aligned}$$

Ці залежності дозволяють встановити поведження функції виробничих можливостей, що є важливим інструментом для побудови системи управління витратами і прийняття господарських рішень.

Пропонований розподіл витрат дозволяє встановити зв'язок між рівнем витрат і певною функцією управління, що дає можливість керувати витратами на кожній стадії управлінського процесу.

1. Дем'яненко С.І. Менеджмент виробничих витрат у сільському господарстві. – К.: КНЕУ, 1998. – 264 с.

2. Аксененко А.Ф., Бобиженів М.С., Пиримбаєв Ж.Ж. Управленческий учет на промышленных предприятиях в условиях формирования рыночных отношений. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 247 с.

3. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. – 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ЖИТІ, 2000. – 640 с.

4. Івашкевич В.Б. Организация управленческого учета по центрам ответственности и местам формирования затрат // Бухгалтерский учет. – 2000. – №5. – С.56-59

5. Друри К. Управленческий и производственный учет: Пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 1071 с.

Отримано 31.03.2009

УДК 378.1

В.Є.САФОНОВА, канд. екон. наук

Інститут вищої освіти АПН України, м.Київ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЕРЖАВНОЇ І КОМУНАЛЬНОЇ ФОРМ ВЛАСНОСТІ НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядається сучасний стан фінансово-господарської діяльності вищих навчальних закладів державної і комунальної форм власності. Пропонується комплекс заходів щодо його удосконалення.

Сучасна система освіти в Україні перебуває в процесі трансформування, необхідність якого зумовлена як загальноосвітніми чинниками (становлення інформаційного суспільства, зростання ролі знань, нові вимоги виробництва до інноваційних досягнень), так і реформа-

ційними перетвореннями в українському суспільстві і державі. Провідна роль держави полягає не тільки у забезпеченні надходження різноманітних фінансових ресурсів, а й у формуванні розгалуженої, гнучкої моделі фінансового забезпечення системи вищої освіти, яка має охоплювати цілий комплекс заходів стимулюючого характеру і водночас мати економічний механізм більш досконалого управління галузю.

Різні аспекти фінансово-економічного механізму функціонування закладів вищої освіти в контексті реформування освітньої галузі в Україні досліджувались у роботах [4, 5]. Аналіз джерельної бази показав, що вища освіта перетворилася в широкомасштабну сферу діяльності з власним фінансово-економічним механізмом функціонування. Одночасно підвищення ефективності функціонування вищих навчальних закладів державної і комунальної форм власності на основі вдосконалення їх фінансово-господарської діяльності потребує подальшого дослідження.

Метою статті є оцінка фінансово-господарської діяльності вищих навчальних закладів державної і комунальної форм власності та визначення комплексу заходів щодо її удосконалення.

Основу системи вищої освіти України за формою власності становлять державні та приватні вищі навчальні заклади. Державні вищі навчальні заклади в Україні поділяються на вищі навчальні заклади державної і комунальної форм власності.

Фінансово-господарська діяльність державних вищих навчальних закладів здійснюється на основі кошторису доходів і видатків [1], який є основним плановим документом, що підтверджує повноваження щодо отримання доходів та здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання ними своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень.

Бюджетне призначення – це повноваження, надане головному розпоряднику коштів бюджету Законом України про державний бюджет або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє Міністерству фінансів, Державному казначейству або місцевому фінансовому органу надавати бюджетні асигнування для здійснення платежів на конкретні заходи за рахунок коштів відповідного бюджету. Усі бюджетні призначення втрачають чинність після закінчення бюджетного періоду за винятком тих випадків, коли окремим законом передбачено багаторічні бюджетні призначення [2].

Кошторис формується з двох складових: загальний фонд, який містить обсяг надходжень із загального фонду бюджету та розподіл видатків за повною економічною класифікацією на виконання бюджет-

ною установою основних функцій; спеціальний фонд, який містить обсяг надходжень із спеціального фонду бюджету та їх розподіл за повною економічною класифікацією на здійснення видатків спеціального призначення, а також на реалізацію пріоритетних заходів, пов'язаних з виконанням установою основних функцій.

Щодо використання коштів загального фонду в Україні, то вищі навчальні заклади не наділені правами автономії, і це не передбачено в Законі України «Про вищу освіту». Основним фінансово-плановим документом вищих навчальних закладів є кошторис доходів і видатків, який складається з коштів загального і спеціального фондів. Загальний фонд кошторису включає надходження із загального фонду бюджету і розподіл витрат за відповідними статтями. Тому, на нашу думку, цільове використання даних коштів є необхідним. Вищі навчальні заклади не наділені правами свободи навіть при витрачанні коштів спеціального фонду, які вищий навчальний заклад отримує від надання платних освітніх послуг. Вищі навчальні заклади не мають права витратити більшу суму коштів, ніж це передбачено кошторисом доходів і видатків на ту чи іншу статтю видатків. На нашу думку, вищий навчальний заклад повинен мати право на власний розсуд розпоряджатися коштами спеціального фонду.

В Україні фінансове регулювання здійснює держава в особі Міністерства освіти і науки шляхом визначення обсягів фінансування вищих навчальних закладів з державного бюджету України, встановлення нормативів матеріально-технічного, фінансового та іншого забезпечення вищих навчальних закладів, однакових для вищих навчальних закладів одного статусу (в тому числі статусу національного), рівня акредитації та типу. На жаль, майже щорічно виділяються менші обсяги фінансування на діяльність державних вищих навчальних закладів. Недофінансованими залишаються основні статті видатків загального фонду, а саме: заробітна плата працівників бюджетних установ, нарахування на заробітну плату, оплата комунальних послуг, стипендії та інші статті видатків.

Стримуючим чинником розвитку вищої освіти виступає недосконалість нормативно-правового забезпечення. Наприклад, бюджетний кодекс України визначає вищий навчальний заклад як бюджетну і як неприбуткову організацію [2]. Такого терміна, як «неприбуткова установа (організація)» в законодавстві немає. Проте можна сказати, що це поняття об'єднує юридичних осіб, діяльність яких не спрямована на отримання прибутку, а отже, не має нічого спільного з підприємництвом. Неприбуткова організація повинна мати відповідно офіційний статус, тобто бути внесеною до Реєстру неприбуткових організацій та

установ, які звільняються від оподаткування.

Ст.7 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» визначає, що неприбутковими установами є органи державної влади України, органи місцевого самоврядування і створені ними установи та організації, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів, зокрема вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, що внесені до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави [3]. При включенні неприбуткової організації або установи до бази Реєстру за її ідентифікаційним номером їй ставиться ознака неприбуткової організації (установи). Структурні ознаки неприбуткової організації або установи встановлює Державна податкова адміністрація України.

Вищий навчальний заклад є бюджетною установою, оскільки утримується за рахунок коштів державного бюджету України, і неприбутковою організацією, оскільки доходи неприбуткових організацій (у тому числі й доходи закладів і установ освіти, які утримуються за рахунок бюджету) зараховуються до складу кошторисів (на спеціальний рахунок) на утримання таких неприбуткових організацій і використовуються виключно на фінансування видатків кошторису, розрахованого та затвердженого в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Неприбуткові установи мають певні права, передбачені Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств». Від оподаткування звільняються доходи вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, отримані у вигляді:

- коштів або майна, що надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;
- пасивних доходів;
- коштів або майна, що надходять таким неприбутковим організаціям, від проведення їх основної діяльності;
- дотацій та субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або в межах благодійної, в тому числі гуманітарної чи технічної допомоги, що надаються таким неприбутковим організаціям відповідно до умов міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги, що надаються таким неприбутковим організаціям або через них їх отримувачам згідно із законодавством з метою зниження рівня таких цін.

Вищий навчальний заклад як державна установа здійснює самостійну економічну, адміністративну політику, спрямовану на підвищення якості навчання в умовах конкурентної боротьби, політичної,

економічної і соціальної нестабільності. Фактично в його діяльності присутній великий елемент ризику, і вищий навчальний заклад особливо зацікавлений у мобільності управлінської системи. Можна відзначити, що управління державною власністю в період глобальних перетворень – одна з найбільш складних і мало розроблених проблем в економічній науці.

У ринкових умовах механізм бюджетного фінансування здійснюється під жорстким контролем міністерств і відомств та на казначейській системі обслуговування, яка концентрує грошові потоки вищих навчальних закладів. Сам механізм бюджетного фінансування потребує змін. Удосконалення потребує і практика надання та розподілу вищим навчальним закладам державного замовлення, цілеспрямоване та ефективне використання бюджетних коштів, перехід до централізованої структури управління, фінансова незалежність вищих навчальних закладів.

Проблемою сучасної фінансово-господарської практики є перехід вищих навчальних закладів на казначейську систему обслуговування, оскільки саме це обмежує незалежність вищих навчальних закладів. Найголовніша характеристика казначейської системи виконання бюджету та її відмінність від банківської полягає в тому, що казначейство концентрує в єдиній системі два потоки грошових ресурсів, які виникають у процесі виконання бюджету, – дохідний і витратний – на єдиному казначейському рахунку. Казначейська система передбачає здійснення функцій контролю за цільовим спрямуванням коштів державного бюджету та управління наявними коштами, які консолідуються на єдиному казначейському рахунку [4, с.120-123].

Механізм бюджетного фінансування вищої освіти в Україні будується за принципом посилення контролю за витратами коштів як загального, так і спеціального фондів. Це суттєво обмежує фінансово-господарську незалежність вищих навчальних закладів, оскільки контроль за використанням коштів загального та спеціального фондів здійснює Державне казначейство в межах кошторисних призначень, оскільки головне призначення казначейської системи – сприяти оптимальному управлінню доходами та витратами бюджету.

Припустимо, що держава в повному обсязі задовольняла б потреби в обсягах фінансування вищих навчальних закладів щодо основних статей видатків, а саме: оплати праці працівників бюджетних установ, нарахувань на заробітну плату, оплати комунальних послуг, виплати стипендій. Тоді вищі навчальні заклади могли б направляти дані кошти на розвиток навчального закладу: купівлю комп'ютерної техніки, нових комп'ютерних програм, матеріально-технічної бази, оновлення

бібліотечних фондів, на капітальний ремонт, реконструкцію та реставрацію, придбання землі.

Найбільшу незалежність мають в Україні вищі навчальні заклади, які визнані національними відповідно до Указу Президента України. До вищих навчальних закладів України, яким надано статус національного, порівняно з іншими державними вищими навчальними закладами здійснюється інший механізм бюджетного фінансування. Всім звичайним державним вищим навчальним закладам виділяється частка фінансування Міністерством освіти і науки України, як правило, на основі даних минулих років. Зазвичай вона є нижчою, що спонукає вищі навчальні заклади дофінансовувати певні статті видатків.

Механізм бюджетного фінансування вищих навчальних закладів, яким надано статус національного, проводиться за окремими нормативами, що встановлює Кабінет Міністрів України. Національний заклад наділений правами в межах фонду заробітної плати за рахунок коштів, виділених з державного бюджету України, та власних коштів установлювати підвищені посадові оклади, стипендії та інші заохочувальні виплати відповідно до законодавства України.

На думку Ю.Вітренка [5], саме статус бюджетної установи за визначенням значно обмежує можливості вищих навчальних закладів у використанні своїх фінансових ресурсів. Це цілком природно, оскільки держава, виділяючи бюджетні кошти на утримання бюджетної установи, визначає й їх детальне використання за відповідними статтями видатків шляхом затвердження Міністерством освіти і науки України кошторису доходів і видатків. Кошти спеціального фонду, тобто ті, які ВНЗ отримав від надання платних освітніх послуг, також входять до складу кошторису, і без Міністерства освіти і науки України не можуть використовуватися ВНЗ на потреби, які виникають у процесі господарської діяльності [5, с.37-50].

Згідно з Бюджетним кодексом України бюджетна установа – орган, установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного чи місцевих бюджетів [2].

Ми погоджуємося з думкою Ю.Вітренка [5], що за всіма ознаками своєї господарської діяльності на сьогодні ВНЗ не є бюджетною установою. Таку діяльність потрібно відносити до некомерційного господарювання. Це дасть змогу значно підвищити ефективність використання коштів, які надходять з різних джерел, самостійно встановлювати посадові оклади працівникам, виходячи зі своїх фінансових можливостей, з дотриманням мінімальних розмірів заробітної плати,

вирішувати питання розвитку матеріально-технічної бази.

З метою розширення прав вищих навчальних закладів на здійснення фінансово-господарської діяльності прийнято Постанову Верховної Ради України (від 4 червня 2004 р. №1755-IV) [6], в якій Кабінету Міністрів України рекомендовано розширити автономію вищих навчальних закладів, створити умови для удосконалення механізмів фінансування, розподілу доходів вищих навчальних закладів та розширення їх прав у самостійному веденні економічної діяльності. Зокрема, надання права керівникам вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації державної і комунальної форм власності затвердження і коригування протягом бюджетного року кошторисів бюджетних установ у зв'язку зі зміною обсягів доходів і видатків, а також надання права місцевим органам виконавчої влади здійснювати фінансування вищих навчальних закладів із місцевих бюджетів.

Оскільки обсяги бюджетного фінансування на вищу освіту не стабільні, а залежать від поточної ситуації в Україні, то процесу фінансування вищих навчальних закладів притаманні певні негативні риси, які властиві саме системі вищої освіти України. Перш за все в сучасних умовах державне фінансування вищої освіти характеризується недостатністю і обмеженістю. З державного бюджету фінансуються тільки захищені статті видатків, які передбачені бюджетною пропозицією на наступний навчальний рік. Так, Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік» затвердив певний перелік захищених статей видатків загального фонду державного бюджету України на 2008 р. за економічною структурою видатків:

- оплата праці працівників бюджетних установ;
- нарахування на заробітну плату;
- забезпечення продуктами харчування;
- придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів;
- оплата комунальних послуг та енергоносіїв;
- стипендії.

Зі спеціального фонду передбачається фінансування видатків на:

- оплату праці працівників бюджетних установ;
- оплату транспортних послуг та утримання транспортних засобів;
- оренду;
- поточний ремонт обладнання, інвентарю та будівель, технічне обслуговування обладнання;
- видатки на відрядження.

Як бачимо, виділення державних коштів з бюджету здійснюється в основному на оплату праці працівників ВНЗ, нарахувань на заробітну плату та оплату комунальних послуг і то не в повному грошовому

обсязі. Суми по захищеним статтям видатків державним бюджетом України обмежені. Це в першу чергу зобов'язує вищі навчальні заклади дофінансовувати навіть ці статті видатків коштами спеціального фонду. Держава зовсім не виділяє бюджетних коштів на розвиток діяльності вищого навчального закладу, а саме: на ремонт закладів вищої освіти, відрядження працівників даних закладів, капітальний ремонт та на утримання транспортних засобів.

На сьогоднішній день стає очевидним, що механізм бюджетного фінансування системи вищої освіти в Україні суттєво не змінюється. Схема фінансування, яка діяла протягом останніх років і збереглася до цього часу, ґрунтується на залишковому методі виділення бюджетних коштів. За даного методу, ресурси на освіту виділяються не виходячи з її потреб, а на основі того, скільки коштів залишається в державному бюджеті після фінансування інших статей. Залишковий метод бюджетного фінансування не спонукає вищі навчальні заклади працювати на результати своєї діяльності. Заклади вищої освіти постійно перебувають у непевному, невизначеному стані, коли невідомо, які обсяги бюджетного фінансування будуть виділені кожного року.

На початку ринкових реформ було здійснено перехід до різноманітності джерел фінансування освіти, і тривалий час переважала думка, що це розв'яже проблеми фінансування системи вищої освіти.

Заклади вищої освіти використовували всі додаткові джерела фінансування, які передбачені Законом України «Про освіту» від 23 березня 1996 р. [7]. Це лише дало змогу сформуванню коштів спеціального фонду, які направлялися на недофінансування захищених статей видатків і витрачалися за цільовим спрямуванням. Даними коштами було передбачено виплату заробітної плати викладацько-професорському персоналу, нарахувань на заробітну плату, оплату комунальних послуг, виплату стипендій та ін. Це свідчить про необхідність удосконалення нормативно-правової бази організації системи фінансування вищої освіти.

Особливо важливим є створення організаційно-економічних і правових умов для найбільш ефективного залучення та оптимального поєднання бюджетних і позабюджетних коштів в освіті. Для цього економіка системи вищої освіти повинна бути орієнтована не тільки на замовлення з боку держави, а й на попит суспільства на освіту, конкретні потреби роботодавців. Орієнтація на реальні потреби споживачів освітніх послуг створить основу для залучення в систему вищої освіти додаткових фінансових ресурсів, а конкуренція між закладами сприятиме підвищенню освітніх послуг.

Політика фінансування повинна передбачати довгострокові та по-

точні цілі, для досягнення яких забезпечувати певний порядок виділення закладам вищої освіти бюджетних коштів. Основним в удосконаленні має стати диференційований підхід бюджетного фінансування до потреб окремого закладу вищої освіти. Необхідно, щоб, по-перше, процес фінансування був орієнтований на конкретні цілі, а обсяги фінансування визначалися залежно від їх досягнення. Такими цілями можуть бути: збільшення чисельності студентів, підвищення якості навчання, впровадження інновацій у систему вищої освіти та ін. По-друге, важливим напрямом може стати диференціація виділених коштів. Уже давно в світі практикується виділення державою коштів за різним цільовим призначенням, наприклад, на заробітну плату, оплату комунальних послуг, виплату стипендій та ін.

Важливим інструментом у системі фінансування виступає показник фінансування в розрахунку на одного студента. На основі чітко розробленої методики та обґрунтованих нормативів це дало б змогу раціонально і прозоро виділяти бюджетні кошти відповідно до потреб окремого закладу вищої освіти. Норматив виступав би як розрахункова база. За даного методу фінансування, фінансовому механізму були б властиві прозорість і відкритість, тоді як зараз панують невпевненість і непередбаченість. На жаль, на даний момент не розроблена методика такого розрахунку та фінансування на його основі, а кошти виділяються за залишковим принципом.

Актуальним питанням на сьогоднішній день стають досягнуті реальні якісні показники діяльності окремого вищого навчального закладу. На нашу думку, було б доцільно здійснювати фінансування за певними рівнями:

- достатній, який передбачав би покриття першочергових потреб закладу вищої освіти і забезпечувався на основі поданої бюджетної пропозиції, тобто на основі даних минулих років. За рахунок цих коштів здійснювати фінансування захищених статей видатків, а саме: оплати праці працівників, нарахувань на оплату праці, оплати комунальних послуг та виплати стипендій. Кошти цього типу формувались би в загальному фонді кошторису доходів і видатків. Дофінансування доцільно здійснювати коштами спеціального фонду, оскільки держава не зможе в повному обсязі забезпечити фінансування цих статей лише бюджетними коштами;

- на перспективу, який базувався б на результатах діяльності закладу вищої освіти. Вищий навчальний заклад повинен бути зацікавлений в отриманні додаткових обсягів фінансування, які направлялися б на розвиток ВНЗ. Якісні показники діяльності університетів мають стати запорукою отримання даних коштів. Це мають бути: кількість

червоних дипломів, показники успішності, збільшення контингенту студентів, якісний показник професорського складу та ін. Неможливо підвищити якість вищої освіти, зменшуючи при цьому рівень фінансування.

Отже, аналіз сучасного фінансового стану вищої освіти доводить, що практика державного фінансування даної галузі не може бути сталою і незмінною. В сучасних умовах з'явилась необхідність підвищення її економічної ефективності, рейтингу окремого вищого навчального закладу, а це потребує вдосконалення фінансування в системі методів управління вищої освіти за наступними стратегічними напрямками:

- удосконалення системи управління вищої освіти за рахунок впровадження таких інструментів управління, які забезпечували б реалізацію соціальної політики держави та суспільного добробуту громадян найефективнішим та найраціональнішим шляхом; перегляду функцій та повноважень Міністерства освіти і науки України в напрямі розроблення методики розподілу коштів та показників результативності окремого вищого навчального закладу;
- удосконалення практики використання бюджетних коштів за рахунок надання вищим навчальним закладам державного замовлення на підготовку фахівців;
- зміцнення нормативно-правової бази розвитку системи вищої освіти України;
- удосконалення структури планування і розподілу видатків;
- посилення автономії вищих навчальних закладів, що означає посилення їх відповідальності разом з розширенням прав у здійсненні економічної діяльності;
- розробка науково обґрунтованих критеріїв матеріально-технічного та фінансового забезпечення, що зробить політику фінансування стабільною й мотивованою.

1.Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторису бюджетних установ: Постанова КМУ від 28 лютого 2002 р. №228 // Фінансово-економічний вісник закладів освіти. – 2005. – №2 (37). – С.34-50.

2.Бюджетний кодекс України. 21 червня 2001 р. №2542-III // <http://www.rada.gov.ua>.

3.Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22 травня 1997 р. №283/97-ВР // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – №86 (119). – С.2-44.

4.Казначейська справа: У 2-х т. Т.1. / За ред. П.Г.Петрашко, О.О.Чечуліна, В.Т.Александрова, С.О.Булгакова та ін. – К.: НВП «АВТ», 2004. – 288 с.

5.Вітренко Ю. Економічний механізм системи вищої освіти: напрями удосконалення // Вища школа. – 2003. – №1. – С.37-50.

6.Про рекомендації парламентських слухань «Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 4 червня 2004 р. №1755-IV // <http://www.rada.gov.ua>.

7. Про освіту: Закон України від 23 березня 1996 р. // Закони України. – Т.10. – С.168-192.

Получено 04.03.2009

УДК 69.003

О.М.ТРИДІД, д-р екон. наук, К.В.ОРЄХОВА

Харківський інститут банківської справи

Університету банківської справи НБУ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

Виконано критичний огляд сучасних підходів до визначення поняття «фінансова безпека підприємства» та виявлено найбільш комплексний з них. З'ясовано фінансові інтереси підприємства та завдання, які необхідні та достатні для їхнього досягнення.

В умовах фінансової кризи, яка характеризується великим коливанням факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, загрозами його фінансових інтересів з боку окремих суб'єктів господарювання, високим рівнем фінансових ризиків, одним з актуальних напрямів управлінської діяльності підприємства є забезпечення його життєдіяльності. Однією з складових останньої є фінансова безпека підприємства.

Аналіз наукових робіт [1-5] дозволив встановити, що на сьогодні вчені по-різному трактують це поняття і внаслідок цього по-різному підходять до її забезпечення, оскільки в основному їх дослідження спрямовані на вдосконалення теоретичних положень та методичних підходів до антикризового управління підприємством. Втім достатньо очевидно, що останнє стає потрібним лише тоді, коли підприємство вже опинилося у стані фінансової небезпеки, – а головним, в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища, є недопущення цього.

Тому метою даної роботи є критичний огляд сучасних підходів до визначення поняття «фінансова безпека підприємства» та виявлення найбільш комплексного з них.

Так, К.С.Горячева [2] акцентує, що фінансова безпека підприємства полягає у наявності такого фінансового стану, котрий характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.

М.Ю.Погосова, В.С.Лебедева [5] стверджують, що фінансова без-